

بررسی عوامل ایجاد بی انگیزگی و بی توجهی دانشجویان مقطع کارشناسی در کلاسهای درسی دانشگاه علوم پزشکی لرستان: یک مطالعه کیفی

سمیرا رسانه^۱

۱-استادیار گروه پرتوشناسی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

مقدمه :

رسالت اصلی نظامهای آموزشی کشورها، تربیت نیروی انسانی لازم برای رشد و پیشرفت آن جامعه است، دانشگاهها به عنوان مهمترین پایگاه علمی جهت پرورش نیروی متخصص، آگاه و با تجربه نقش بسیار مهمی در این میان ایفا میکنند. دانشجویانی که در دانشگاه مشغول به تحصیل هستند سرمایه های انسانی و محور اصلی توسعه کارآمد در هر جامعه هستند. با ورود به دانشگاه جوانان در زمره قشر کارآمد و نیروی خلاق کشور قرار میگیرند، این مهم، زمانی تحقق مییابد که هدف اصلی ورود به دانشگاه یعنی موفقیت و پیشرفت تحصیلی فراهم گردد(۱). لذا وظیفه نهادهای آموزشی است که این موضوع را مورد بررسی قرار داده و علل و عوامل انگیزش و پیشرفت تحصیلی را مشخص نمایند. هنگامیکه یادگیرندگان برای یادگیری انگیزه لازم را داشته باشند، فرآیند ارتباط تسهیل شده، مطالب روانتر گشته، اضطراب کاهش یافته و خلاقیت و یادگیری نمود مییابند(۱).

کاهش عملکرد تحصیلی دانشجویان از سطحی رضایت بخش به سطحی نامطلوب، یکی از مشکلات مهم نظامهای آموزشی است که با اتلاف هزینه های جاری، سرخوردگی و از دست رفتن روحیه فراگیران، جلوگیری از شکوفایی استعدادها و تواناییهای فردی، خسارات زیادی را به دانشجو، خانواده وی، دانشگاه و جامعه وارد میکند.(۲) بنابراین اگر بدانیم که چه عواملی منجر به افزایش یا کاهش انگیزش در آنان میشوند، میتوانیم تا حدودی زیادی رفتار انسانها را پیش بینی کنیم. در این پژوهش که یک مطالعه کیفی است سعی شد از طریق مصاحبه ، عوامل موثر در ایجاد بی توجهی و بی انگیزگی دانشجویان در دانشکده های پیراپزشکی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی لرستان

بررسی شود و معرفی شود تا اینکه شاید بتوان با رفع این عوامل گامی در جهت بهبود و پیشرفت تحصیلی دانشجویان این دانشگاه برداشت.

مروری بر متون

Wang در پژوهش خود در سال ۲۰۱۶ به این نتیجه رسید که باورهای خود دانشجو، اساتید و همچنین دوستان وی از جمله عوامل تاثیرگذار در انگیزش تحصیلی دانشجویان هستند (۳) Fernandez-Rio و همکارانش در سال ۲۰۱۶ در پژوهش خود نشان دادند که، بین چهار دسته از عوامل شامل عوامل فردی نظیر؛ سبک اسناد و آگاهی از راهبردهای مطالعه، عوامل خانوادگی مانند؛ فضای روانی و عاطفی خانواده، نگرش والدین به تحصیل، پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده، عوامل آموزشی شامل؛ نگرش به امتحان، نگرش به معلم، نگرش مسئولین به دانشجو و دانشگاه و عوامل اجتماعی نظیر، ارزش تحصیل در جامعه، نقش تحصیل در پایگاه اجتماعی و نقش تحصیل در آینده شغلی با انگیزه تحصیلی فراگیران رابطه معناداری دارد (۴) Solanki و همکارانش در مطالعه ای که در سال ۲۰۱۸ انجام دادند فقر و محرومیت اقتصادی، عدم توجه والدین، پرجمعیت بودن خانواده، نامناسب بودن ساخت خانواده را در کاهش انگیزه یادگیرندگان مؤثر دانسته است. اگر فرد به این نتیجه برسد که، فعالیت تحصیلی یا شغلی او، دستیابی به اهداف و نیازهایش را در پیندارد، نیروی روانشناختی یاد شده کاهش مییابد و صدمات انگیزشی رخ میدهد. (۵) اکثر مطالعات انجام شده در داخل کشور بر روی تعیین میزان انگیزه تحصیلی دانشجویان تحقیق انجام شده است فقط تعداد محدودی بر روی علل کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان کار کرده اند که به شرح زیر می باشد:

مولوی و همکارانش در سال ۸۶ در مطالعه ای که بر روی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام شد عوامل مؤثر در بی انگیزگی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. در این تحقیق ۱۲۰ دانشجوی بی انگیزه و ۱۲۰ دانشجوی بی انگیزه با کمک اجرای آزمون سنجش انگیزه تحصیلی مشخص شده و با کمک پرسشنامه که شامل سؤالاتی بود که دانشجویان را از لحاظ ویژگیهای فردی، اجتماعی، خانوادگی، آموزشی و میزان امید به آینده بررسی می

نمود مواردی که باعث بی انگیزگی دانشجویان میشد مورد سنجش قرار گرفت. نتایج نشان داد که پایینبودن میزان متغیرهای امید به آینده، عزت نفس، کیفیت عوامل آموزشی، درآمد خانواده و تأهل دانشجویان از عوامل عمده کاهش انگیزه تحصیلی به شمار می آید. آنها همچنین دریافتند که دانشجویانی که از موقعیت اقتصادی خوبی برخوردارند انگیزه تحصیلی بیشتری دارند این نتیجه حاکی از آن است که اطمینان داشتن از تأمین امکانات مادی در میزان انگیزه تحصیلی مؤثر است (۶). در مطالعه ای که رومانی و همکارانش در سال ۹۸ بر روی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان انجام دادند به بررسی مواردی که باعث کاهش انگیزه دانشجو معلمان میشود پرداختند. در این مطالعه ۱۵ نفر به عنوان نمونه پژوهش با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شد. داده های استخراج شده از مصاحبه های نیمه ساختاریافته با استفاده از روش کد گذاری و استخراج مضمونهای اصلی و فرعی مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که کادر آموزشی شامل: نحوه برخورد کادر آموزشی و جایگاه علمی اساتید، امکانات دانشگاه شامل: تغذیه و امکانات فضایی دانشگاه، محتوی دروس شامل: سنخیت محتوی، کاربرد در آینده و محتوی دروس تخصصی، دوستان و مسائل مربوط به خود دانشجو و همچنین مسائل مربوط به سیاستهای دانشگاه فرهنگیان شامل: سیاست مربوط به شغل و سیاست چگونگی برگزاری کلاسها از جمله عواملی هستند که در بی انگیزگی تحصیلی دانشجویان مشغول به تحصیل نقش دارند (۷).

در پژوهش دیگری که در سال ۸۵ انجام شد میزان انگیزه در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان و ارتباط آن با برخی عوامل سنجیده شد. این مطالعه توصیفی- تحلیلی بر روی کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان که حداقل یک نیمسال، واحد کارآموزی را گذرانده بودند (۵۳۵ نفر)، صورت گرفت. دادهها به وسیله پرسشنامه معتبر انگیزش تحصیلی جمع آوری شد. نتایج نشان داد ۴۷۴ نفر در پژوهش شرکت کردند (میزان پاسخ ۸۸/۶ درصد)؛ ۷۳/۲ درصد آنها زن و مابقی مرد بودند. از نظر انگیزه تحصیلی، دانشجوی کاملاً بی انگیزه وجود نداشت و بیشتر دانشجویان (۵۲/۵ درصد) با انگیزه بودند. ۳۷/۷ درصد از دانشجویان از شرایط محیط کارآموزی و مرکز آموزشی درمانی دانشگاه احساس نارضایتی داشتند. دارای همچنین بین انگیزه تحصیلی با توجه به جنسیت و رشته تحصیلی تفاوتی وجود نداشت (۸).

روش انجام کار:

این پژوهش به صورت کیفی انجام شد. داده ها با استفاده از مصاحبه عمیق جمع آوری شدند. کلاسهای درسی که دانشجویان منفعل، خواب آلوده و کسل بودند و توجهی به درس نداشتند یا از آزمونهای کوتاه کلاسی نمرات پایینی میگرفتند شرایط ورود به این مطالعه را داشتند. این دانشجویان از دانشکده بهداشت و پیراپزشکی بودند و کلاس های درس از دروس پایه فیزیک عمومی بود. در آخرین جلسه پایانی ترم به هر کدام از دانشجویان برگه ای داده شد و از آنها خواسته شد تا علت بی حوصلگی، بی علاقگی و عدم توجه به درس یا بی انگیزگی در درس خواندن را به هر دلیلی که باشد بدون ذکر نام و مشخصات بصورت کامل توضیح دهند. تعداد کل دانشجویان شرکت کننده در این مصاحبه در طی سه نیمسال تحصیلی ۱۳۴ دانشجوی بودند. از روش تحلیل محتوا مرسوم برای تجزیه و تحلیل پاسخها استفاده شد. نوشته های آنها در پاسخ به این سوال بود:

"چه مشکلاتی در دانشگاه، اساتید، دروس یا در زندگی شخصی شما وجود دارد که باعث بی توجهی و بی علاقگی شما به درس یا مانع از درس خواندن میشود؟"

نتایج:

از تجزیه و تحلیل دست نوشته های دانشجویان ، عوامل مختلفی در بیان علت بی علاقگی به درس خواندن و موانع موجود بیان شده بود:

عده ای از دانشجویان ساکن خوابگاه دانشجویی که عده آنها کم هم نبود عدم وجود فضای مناسب در خوابگاه برای درس خواندن، زیاد بودن دانشجویان هر اتاق و بیدار بودن دانشجویان دیگر در خوابگاه تا پاسی از شب و ایجاد مزاحمت برای درس خواندن و یا خواب شبانه عنوان کرده بودند. دانشجویانی هم که در خانه کنار خانواده بودند به علت سبک خاص زندگی اهالی استان لرستان شب نشینی ها و مهمانیهای خانوادگی و دوستانه در ساعات پایانی شب را ، عامل مزاحم در درس خواندن و خواب عنوان کرده بودند که منجر به خستگی و کسلی در کلاسهای درسی روز بعد میشود.

عده ای دیگر صحبت از برنامه ریزی نامناسب دانشگاه در کوریکولوم آموزشی رشته تحصیلی شان به میان آورده بودند که باعث شده به اجبار در هر ترم ۲۰ واحد اخذ کنند که این باعث میشود هر روز دانشگاه باشند و دیگر فرصتی برای درس خواندن باقی نمی ماند و اگر کمتر واحد بگیرند سنوات تحصیلی آنها افزایش میابد. عده ای دیگر معترض به نحوه چیدمان دروس کوریکولوم آموزشی بودند که در یک ترم دروس پایه ای چون بیوفیزیک، بیوشیمی به همراه دروس اختصاصی رشته قرار گرفته است و فرصت کافی برای یادگیری همه دروس در طول ترم نیست و در این بین دروس اختصاصی رشته ارجحیت دارند.

گروهی از دانشجویان در ترمهای بالاتر نگرانی از آینده شغلی و نبود شغل مناسب در رشته خویش و سردرگمی از بابت آینده را عاملی برای از دست دادن انگیزه خود از درس خواندن بیان کرده بودند.

تعدادی از دانشجویان، وضعیت اقتصادی بد جامعه و ناتوان بودن پدر از تامین مالی خانواده را دلیلی برای کار کردن بعد از ساعات کلاس برای تامین معاش خود یا خانواده عنوان کرده بودند که همین امر باعث کمبود وقت برای درس خواندن و ایجاد خستگی مزمن در آنها شده بود.

برخی از دانشجویان دوست نداشتن رشته تحصیلی و اجبار شدن از سمت خانواده برای انتخاب رشته و عده ای نیز بیماریهای جسمی یا روحی و عدم تمرکز را از دلایل درس نخواندن بیان کردند. دلایل دیگری نیز مانند دوست نداشتن درس موردنظر (فیزیک)، تغییر در محیط آموزشی از دبیرستان به دانشگاه، مشغولیات عاطفی، وابستگی به تلفن همراه و فضای مجازی و تدریس نامناسب اساتید و عدم ایجاد انگیزش لازم در درس خواندن، اشکال در کادر آموزشی و نامناسب بودن سرفصل برخی دروس و عدم کاربرد آنها در آینده و... نیز از سوی عده دیگری به عنوان دلیل بی توجهی و بی علافگی به درس عنوان شده بود.

بنابراین مطابق با بیانات ذکر شده ۵ مضمون اصلی در بیان علت بی انگیزگی و بی توجهی در درس خواندن که از سوی دانشجویان دانشکده بهداشت و پیراپزشکی بیان شده بود شامل:

۱- نامناسب بودن محیط خوابگاه یا خانه برای درس خواندن و یا حتی استراحت شبانه

۲- برنامه ریزی نادرست کوریکولوم آموزشی در ارائه تعداد واحدها یا نحوه چیدمان آنها

۳- بی اعتماد بودن به آینده شغلی مناسب و در نتیجه احساس بیهوده بودن تحصیل

۴- مشکلات مالی، داشتن وظیفه تامین معاش خانواده و عدم تمرکز روی درس

۵- دوست نداشتن رشته انتخابی و یا داشتن بیماریهای جسمی یا روحی و عدم تمرکز بودند.

فهرست منابع:

1-Makara KA, Karabenick SA. Longitudinal high school research revealed: using surveys to assess student motivation and social networks. UK: SAGE Publications; 2017.

2. Zheng S, Rosson MB, Shih PC, Carroll JM. Understanding Student Motivation, Behaviors and Perceptions in MOOCs. Proceedings of the 18th ACM conference on computer supported cooperative work & social computing 2015. p. 1882- 95.

3. Wang JC, Chiu C-y, Hong Y-y, Liu WC, Tay EG, Nie Y, et al. The power of beliefs in impacting motivation: Motivating the academically unmotivated. Nanyang University, 2016 2010-3093.

4-Fernandez-Rio J, Sanz N, Fernandez-Cando J, Santos L. Impact of a sustained Cooperative Learning intervention on student motivation. Phys Educ Sport Pedagogy. 2016;22(1):89-105.

5-Solanki SM, Xu D. Looking Beyond Academic Performance: The Influence of Instructor Gender on Student Motivation in STEM Fields. Am Educ Res J. 2018;55(4):801-35.

6-Moulavi P., Rostami KH., Mohammadnia H., Rasoulizadeh B., Fadaei Naeini A.R. Evaluation of the factors responsible for the reduction of educational motive of students in Ardebil university of medical sciences. JOURNAL OF MEDICAL COUNCIL OF I.R.I. 2007; 25(1): 53 -58.

7-Roomani S, Aalipour K, Farrokhi S. Identifying Academic Immaturity Student-Teachers in University of Cultural Studies: A Phenomenological Approach, Iranian Bimonthly of Education Strategies In Medical Sciences, 2019; 12(1): 45-57

8-Rouhi G, Hoseini SA, Badeleh MT, Rahmani H. Educational Motivation and its Relationship with some Factors among the Students of Golestan University of Medical Sciences. STRIDES IN DEVELOPMENT OF MEDICAL EDUCATION 2008; 4(2):77-83